Gelijkenissen in Mattheüs 20-22

door: Gerard Oudijn

www.gezondewoorden.nl

1. gelijkenissen – waarom ook alweer?

Enige tijd geleden heb ik een serie geschreven over de gelijkenissen van Mattheüs 13. In dat hoofdstuk vinden we een serie van acht gelijkenissen. Maar dat zijn natuurlijk niet de enige gelijkenissen in de evangeliën; er volgen nog tientallen andere. Dat maakt het tot een belangrijk onderwerp dat onze aandacht verdient. Daarom wil ik bij gelegenheid vervolgen met het bespreken van deze vergelijkingsverhalen.

waarom gelijkenissen?
Mattheüs 13 bevat fundamenteel onderwijs, omdat de Heer daar uitlegt *waarom* Hij in gelijkenissen spreekt. Die verklaring geeft Hij daarna niet meer. Bij iedere gelijkenis die we lezen, moeten we Zijn verklaring over het *waarom* van gelijkenissen scherp hebben.

> *Mattheüs 13 (naar ISA)*
> [10] En de discipelen kwamen naar Hem toe, en zij zeiden: Waarom spreekt U tot hen in gelijkenissen?

Nadat Jezus de gelijkenis van de zaaier heeft uitgesproken, komen Zijn leerlingen naar Hem toe en vragen Hem *waarom* Hij in gelijkenissen sprak. Dat was hen niet duidelijk.
Het Griekse woord voor “gelijkenis” is *parabole* en dat betekent zoiets als: “iets dat ernaast gezet wordt” en vandaar een “vergelijking” of “gelijkenis”.

onbegrepen
Doordat de discipelen deze vraag stellen, weten we dat veel gangbare uitleg niet klopt. Het was in die tijd geen gewoonte om in gelijkenissen te spreken, zoals vaak wordt beweerd. Ook wordt gezegd dat gelijkenissen bedoeld zijn om iets duidelijk te maken, maar dat kan hier niet het geval zijn, want waarom zouden ze anders verklaard moeten worden? De vraag van de discipelen laat juist het probleem zien: waarom spreekt U tot hen in gelijkenissen? *Nu begrijpen de mensen het immers niet.*

> [11] En Hij antwoordde, en Hij zei tegen hen: Aan jullie is het gegeven de geheimen van het Koninkrijk van de hemelen te kennen, maar aan hen is het niet gegeven.
> (...)
> [13] Daarom spreek Ik tot hen in gelijkenissen, opdat zij ziende niet zien, en horende niet horen, noch begrijpen.

In het Mattheüs evangelie komt de Heer als de beloofde Messias, die via Israël een Messiaans wereldrijk zou vestigen, zoals beloofd door de Hebreeuwse profeten (Dan. 2:44, 7:27). Hij en Zijn voorloper Johannes de Doper, roepen op: “Bezin je, want het Koninkrijk van de hemelen is nabij gekomen” (Matth. 3:2; 4:17).

geheim en verborgen
Openlijk werd dit Koninkrijk aan Israël verkondigd. Maar als blijkt dat Israël niet gelooft in haar Messias, wordt het Koninkrijk niet openbaar, maar *verborgen*. Jezus begint tot de menigte te spreken in *geheimen*, of anders gezegd: *verborgenheden*. Ik gebruik die woorden door elkaar, omdat ze beide

worden gebruikt als vertaalwoord voor het Griekse *musterion* en ook allebei een aspect aangeven van de betekenis die lastig in één Nederlands woord te vangen is.

Het Griekse woord *musterion* is opgebouwd uit de woorddelen *dichtdoen + bewaren* en wordt afhankelijk van de vertaling, weergegeven met *geheim(enis)* of *verborgenheid.* De *geheimen* van het Koninkrijk spreken over de periode dat het Koninkrijk niet openbaar zou zijn, maar *verborgen*. Voor degenen die niet geloofden in de Messias, werden de zaken met betrekking tot hoe het met het Koninkrijk zou verlopen, verborgen. Zij verwierpen immers de Koning en daarmee het Koninkrijk. Waarom zouden aan hen dan nog zaken met betrekking tot dat Koninkrijk worden verteld?

ongeloof
Vanwege de afwijzing en het ongeloof van Israël verborg Jezus Zich, soms letterlijk (Joh. 8:59; 12:36). En vanaf zeker moment verborg Hij ook Zijn boodschap en sprak tot de schare alleen nog maar in vergelijkingsverhalen, zodat zij Hem wel hoorden spreken, maar het niet begrepen. Alleen aan gelovigen, zoals de discipelen, werden de gelijkenissen uitgelegd.

over welke periode?
De periode dat het Koninkrijk verborgen zou zijn, vangt aan op het moment dat de Heer begon te spreken in gelijkenissen en duurt tot de zevende bazuin, als “de verborgenheid van God voleindigd zal zijn” (Opb. 10:7) en het Koninkrijk van de Messias wereldwijd zal zijn gevestigd (Opb. 11:15).

verschillende gelijkenissen
Gelijkenissen zijn er in allerlei soorten en maten. Een enkele beslaat slechts een vers (Matth. 24:32), terwijl anderen een hele geschiedenis vormen. Denk bij dat laatste bijvoorbeeld aan de gelijkenis van de verloren zoon of die van de barmhartige Samaritaan. Soms staat het erbij dat het een gelijkenis betreft, maar dat wordt lang niet altijd vermeld. Wél wordt gezegd dat Jezus op zeker moment tot de menigte alleen nog maar in gelijkenissen sprak (Matth. 13:34).

Mijn bedoeling met het schrijven van deze hoofstukken is niet om alle gelijkenissen te bespreken en ook niet persé in de volgorde waarin we ze vinden. Bij sommige gelijkenissen zal ik moeten kiezen welke evangeliebeschrijving ik kies, omdat ze in meerdere verslagen worden beschreven. Ik vervolg de bespreking met gelijkenissen in het Mattheüs evangelie.

2. de gelijkenis van de arbeiders in de wijngaard (1): geroepen op verschillende uren

Deze gelijkenis vinden we alleen bij Mattheüs en niet in de andere evangeliën. De gelijkenis van de arbeiders in de wijngaard staat niet op zichzelf. Aan het slot van het vorige hoofdstuk zegt de Heer Jezus: *“Maar vele eersten zullen de laatsten zijn, en vele laatsten de eersten”* (Matth. 19:30). Die woorden vormen als het ware de sleutel tot de gelijkenis die volgt. In het verhaal laat Jezus zien hoe het in het Koninkrijk van de hemelen anders toegaat dan mensen vaak denken. Niet menselijke verdienste of rangorde bepaalt de uitkomst, maar Gods roeping en genade.

de rijke jongeling
Direct voorafgaand aan de gelijkenis heeft Jezus een gesprek met de rijke jongeling, die vraagt wat hij moet doen om *aeonisch leven* te hebben (19:16). Jezus vertelt hem eerst “de geboden te bewaren” (19:17) en als hij aangeeft dat hij dit gedaan heeft (19:20), zegt Hij: “…ga dan heen, verkoop jouw bezittingen, en geef het aan de armen, en jij zult een schat in de hemelen hebben, en kom hier, volg mij” (19:21). De rijke jongeling had veel bezittingen, dus toen hij dat hoorde, ging hij bedroefd weg (19:22).

lot-bezit
Petrus hoort dit en trekt zijn conclusies, als hij reageert door te stellen: "*wij* hebben alles verlaten en zijn U gevolgd, wat zal dus ons deel zijn?" (19:27). Met andere woorden: wat is het loon voor ons, die U gevolgd zijn? Het antwoord van de Heer is dat wie Hem gevolgd is, veel zal ontvangen en *het aeonische leven zal beërven*" (19:28-29). Maar meteen voegt Hij eraan toe: *"Maar vele eersten zullen de laatsten zijn, en vele laatsten de eersten."* (Matth. 19:30). De gelijkenis van de arbeiders in de wijngaard sluit daar direct op aan en maakt duidelijk hoe dat in het Koninkrijk van de hemelen werkt.

aeonisch leven
Iedere arbeider in de gelijkenis ontvangt één denarius, een zilveren munt. In de Schrift staat zilver voor de losprijs die is betaald. Deze denarius die alle arbeiders in de gelijkenis ontvangen, is een uitbeelding van *het aeonische (>eeuw-ige) leven* dat elke gelovige ontvangt. Dat is voor een ieder gelijk, of je nu vroeg of laat geroepen bent. In de gelijkenis wordt niet gesproken over het werk of de opbrengst van de arbeid, want dat doet niet ter zake. Gods rechtvaardigheid is geen loon naar werken, maar "om niet, in Zijn genade" (vgl. Rom. 3:24). Het is de Heer van de wijngaard die de arbeiders roept.

> *Mattheüs 20 (naar ISA)*
> [1] Want het Koninkrijk van de hemelen lijkt op een mens, een huiseigenaar, die vroeg in de morgen naar buiten ging, om werkers voor zijn wijngaard te huren.

Het voegwoord "want" (Grieks: *gar*) verbindt dit vers met het voorgaande: het geeft aan dat de gelijkenis een toelichting is op de uitspraak in 19:30: Maar vele eersten zullen laatsten zijn, en laatsten eersten.

de heer van de wijngaard
De gelijkenis spreekt over het Koninkrijk van de hemelen. Het onderwerp is "een zeker mens" (Luk. 14:16; 15:11), nader omschreven als "een huiseigenaar" (Matth. 13:27, 51; 20:1). In de gelijkenissen is hij een uitbeelding van de Heer.

de wijngaard
De wijngaard is een bekend Bijbels beeld voor Gods volk of Gods werkterrein (vgl. Jesaja 5). Een wijngaard "belooft" wijn, die een type is van nieuw leven. Ten diepste is een wijngaard een uitbeelding van de beloften aan Abraham. In het volgende hoofdstuk vinden we nog twee gelijkenissen met een wijngaard, die van de twee zonen (Matth. 21:28-32) en die van de boze wijngaardeniers (Matth. 21:33-46). In deze laatste staat de wijngaard voor het beloofde Koninkrijk van God (Matth. 21:43).

Ook hier is de wijngaard niet slechts een beeld van Israël, zoals in Jesaja 5:7, want de uitspraak van eersten en laatsten wordt in het Lukas evangelie verbonden met hen die uit alle windstreken komen en ingaan in het Koninkrijk van God (Luk. 13:29-30). Het handelen van de heer in de gelijkenis met de arbeiders in de wijngaard illustreert een aspect van Gods handelen in het Koninkrijk van de hemelen.

> [2] En hij komt met de werkers tot overeenstemming, voor een denarius per dag, en hij stuurt hen naar zijn wijngaard.

De Heer van de wijngaard komt met de werkers die Hij inhuurt tot overeenstemming. Hij handelt rechtvaardig en geeft wat is overeengekomen. Als er later gemopper ontstaat, gaat het niet om onrecht, maar om het feit dat de eerste groep meer verwacht te krijgen dan degenen die later gekomen zijn.

3. de gelijkenis van de arbeiders in de wijngaard (2): laatsten worden eersten

We zagen dat de eigenaar van de wijngaard een beeld is van de Heer. Hij roept arbeiders om te werken in Zijn wijngaard, een uitbeelding van het Koninkrijk van de hemelen. Met de eerste groep spreekt Hij af dat ze een denarius ontvangen, die aeonisch (eeuw-ig) leven representeert.

> *Mattheüs 20 (naar ISA)*
> [3] En omstreeks het derde uur gaat hij naar buiten, en hij nam anderen waar, die werkloos op de markt staan.

De markt is de plaats waar arbeiders wachten tot iemand hen roept. Zij staan daar "werkeloos", niet uit luiheid, maar omdat zij niet gekozen zijn. Dit onderstreept opnieuw dat aeonisch leven ontvangen niet voortkomt uit eigen werk, maar uit geroepen worden.

> [4] En tegen diegenen zei hij: Jullie, ga ook heen naar mijn wijngaard, en wat rechtvaardig is, zal ik aan jullie geven.
> [5] En zij gingen weg. En omstreeks het zesde en het negende uur gaat hij weer naar buiten, en hij doet op dezelfde wijze.

belofte
Hier ontbreekt een vaste loonafspraak. De nadruk bij deze groepen ligt op de belofte en rechtvaardigheid van de heer. Dat vraagt overgave: zij weten niet wat zij zullen ontvangen en mogen vertrouwen op Gods goedheid, niet op vooraf vastgelegde beloning.

> [6] En omstreeks het elfde uur gaat hij naar buiten, en hij vond nog anderen staan, en hij zegt tegen hen: Waarom staan jullie hier de gehele dag werkeloos?
> [7] Zij zeggen tegen hem: Omdat niemand ons huurt. Hij zegt tegen hen: Jullie, ga ook heen naar de wijngaard.

vertrouwen
Het elfde uur is vrijwel het einde van de werkdag. Dat de heer zelfs dan nog arbeiders zoekt, onderstreept de overvloed van zijn genade. Niemand is te laat omdat de dag bijna voorbij is. Hun antwoord is veelzeggend: zij hebben niet geweigerd, maar zijn niet gevraagd. Dat haalt elke grond onder hoogmoed en eigen werken weg. Deze groep krijgt ook geen toezegging over het loon dat zij ontvangen. Zij doen simpelweg wat de heer van de wijngaard hen zegt en gaan op zijn woord af, een uitbeelding van vertrouwen.

> [8] En het wordt avond, en de heer van de wijngaard zegt tegen zijn opzichter: Roep de werkers en betaal hen het loon, te beginnen bij de laatsten, tot de eersten.
> [9] En die van het elfde uur komen, en zij namen ieder een denarius in ontvangst.

de laatsten komen eerst
Hier blijkt wel dat dit vergelijkingsverhaal een toelichting is op de uitspraak dat vele eersten laatsten zullen zijn en vele laatsten eersten. Bij het uitbetalen van het loon, begint de Heer bij de laatsten en daarna komen pas de eersten.

geen loon naar werken
De laatsten ontvangen een volledig dagloon, ondanks dat zij maar kort gewerkt hebben. Daarmee wordt duidelijk dat het loon niet berekend wordt naar de hoeveelheid werk. Het gaat hier niet om verdienste, maar om het deel krijgen aan het Koninkrijk.

[10] En de eersten komen, en zij veronderstellen, dat zij meer zouden ontvangen. En ook zij ontvingen ieder een denarius.

de eersten komen laatst
Om het contrast te laten zien, worden de tussenliggende groepen overgeslagen en wordt van de laatsten meteen overgesprongen naar de eersten. Als zij aan de beurt komen, verwachten zij meer te krijgen. Dat lijkt vanuit menselijk oogpunt ook logisch. Maar ook zij ontvangen ieder één denarius. Daarmee blijkt dat Gods handelen de maatstaf is, en dat wij Zijn handelen niet kunnen leggen langs de lat van menselijke verdienste.

Jezus bevestigt dat er loon is (19:28-29), maar corrigeert tegelijk elk denken in termen van recht, aanspraak of voorrang (19:30 en 20:1-16). De gelijkenis functioneert dus als waarschuwing binnen de belofte.

[11] En wanneer zij het ontvangen, morren zij tegen de huiseigenaar,
[12] en zij zeggen: Deze laatsten deden één uur (werk), en jij maakt hen aan ons gelijk, wij, die de zwaarte van de dag en de brandende hitte hebben gedragen.

morren
De arbeiders beginnen te morren. Zij richten hun onvrede tegen de heer van de wijngaard. Niet omdat zij te weinig ontvangen hebben, maar omdat anderen evenveel krijgen. Zij wijzen erop dat de laatsten maar één uur gewerkt hebben. Toch zijn zij gelijkgesteld met degenen die de hele dag gewerkt hebben. Dat voelt voor hen onrechtvaardig. Zij denken vanuit verdienste en werken.

[13] En hij antwoordt één van hen, en hij zei: Vriend, ik doe jou geen onrecht. Ben jij niet met mij tot overeenstemming gekomen voor een denarius?
[14] Neem het jouwe, en ga heen; want ik wil aan deze laatste hetzelfde geven als aan jou.
[15] Is het mij niet geoorloofd met het mijne te doen, wat ik wil? Of is jouw oog boosaardig, omdat ik goed ben?

De heer antwoordt één van hen persoonlijk. Hij noemt hem zelfs “vriend”. Daarna wijst hij erop dat hij geen onrecht heeft gedaan. De afgesproken denarius is immers uitbetaald. Hij zegt dat de arbeider zijn loon moet nemen en gaan. Tegelijk maakt hij duidelijk dat hij vrij is om de laatsten hetzelfde te geven. Het gaat om wat hij wil geven. Zijn goedheid staat centraal.

een boos oog
De heer stelt een scherpe vraag: mag hij niet met het zijne doen wat hij wil? Vervolgens vraagt hij of hun oog boos is omdat hij goed is. Daarmee legt hij de oorzaak van het morren bloot. Niet onrecht, maar afgunst ligt eraan ten grondslag.

[16] Zó zullen de laatsten eersten zijn en de eersten laatsten.

Jezus sluit af met de bekende uitspraak: de laatsten zullen de eersten zijn en de eersten de laatsten. Daarmee keert het Koninkrijk de menselijke rangorde om. Wat bij mensen vanzelfsprekend lijkt, ligt bij God anders. Zijn genade laat zich niet berekenen.

een breder principe
Deze gelijkenis handelt niet over de ecclesia, het lichaam van Christus. Maar dat laatsten eersten worden, is een principe dat we vaker terugvinden in Gods handelen. Degenen die later komen, kunnen door God een plaats vóór anderen ontvangen. Dat principe zien we ook bij de ecclesia.

Wij sluiten wat dat betreft achteraan in de rij. We hebben inmiddels bijna zesduizend jaar menselijke geschiedenis achter de rug, waarin God vanaf Adam op diverse manieren heeft gehandeld met individuen en volken. De ecclesia werd pas veel later geroepen en bekendgemaakt.

laatsten worden eersten
Toch zullen wij bij de opstanding degenen die vóór ons kwamen voorgaan. Christus is de Eersteling en heeft de hoogste positie in de schepping. De ecclesia is Zijn lichaam en zal delen in Zijn positie en heerlijkheid.
Bij de wegrukking worden wij met Hem verenigd om zo altijd samen met Hem te zijn (1 Thess. 4:17). De doden in Christus staan dan op en de levend overgeblevenen worden veranderd. Gezamenlijk gaan wij de Heer tegemoet in de lucht. De overige doden zullen pas later worden opgewekt.
Ook daarin herkennen we dus het principe uit de gelijkenis: degenen die in Gods handelen als laatsten kwamen, gaan bij de opstanding anderen voor. Laatsten worden eersten.

4. de gelijkenis van de twee zonen

De gelijkenis van de twee zonen is kort en de betekenis ervan hoeven we niet te raden. De Heer Jezus geeft Zelf de toepassing. Hij spreekt deze gelijkenis tot de overpriesters en oudsten van het volk (:23).

Zij hadden Hem gevraagd met welke autoriteit Hij deze dingen deed. Jezus antwoordt met een wedervraag over Johannes de Doper: was zijn doop uit de hemel of uit mensen? Zij weigeren daarop antwoord te geven, omdat ieder antwoord hen in de problemen zou brengen: als zij zeggen dat Johannes' doop uit de hemel was, zal Jezus vragen waarom zij hem dan niet geloofden; en als zij zeggen dat deze uit mensen was, vrezen zij het volk, dat Johannes voor een profeet hield (:24-27).

de opdracht van de vader
Direct daarna vertelt Jezus de gelijkenis van de twee zonen. Het gaat over twee zonen die allebei door hun vader worden geroepen om in zijn wijngaard te werken. De één zegt dat hij niet wil, maar gaat uiteindelijk toch. De ander zegt dat hij zal gaan, maar doet het niet. Jezus laat Zijn tegenstanders vervolgens zelf de conclusie trekken.

> *Mattheüs 21 (naar ISA)*
> [28] Maar wat dunkt jullie? Een mens had twee kinderen. En hij kwam tot de eerste en zei: Kind, ga heen, werk vandaag in de wijngaard.

Jezus begint met de vraag: "Wat dunkt jullie?" Daarmee betrekt Hij Zijn hoorders bij de gelijkenis. Straks zullen zij zelf antwoord moeten geven en daarmee in feite ook zichzelf beoordelen.

twee zonen
Er is een vader met twee kinderen. Het Griekse *tekna* betekent letterlijk kinderen, hoewel uit het vervolg duidelijk wordt dat het om twee zonen gaat. De vader stuurt hen naar zijn wijngaard. In de Schrift is de wijngaard een bekend beeld van Israël (Jes. 5:1-7).

De opdracht is eenvoudig: "Ga vandaag werken in de wijngaard." De vader heeft gezag en de zoon wordt geroepen om te doen wat zijn vader hem opdraagt.

> [29] Maar hij antwoordde en zei: Ik wil niet. Maar later kreeg hij berouw en ging.

eerst ongehoorzaam, daarna toch gehoorzaam
De eerste zoon is duidelijk: “Ik wil niet.” Hij weigert openlijk om te doen wat zijn vader van hem vraagt. Maar daar blijft het niet bij. Later krijgt hij berouw. Het Griekse woord *metamelomai* heeft de betekenis van ergens achteraf spijt van krijgen of van gedachten veranderen. Dat er werkelijk iets bij hem verandert, blijkt uit wat hij vervolgens doet: hij gaat alsnog naar de wijngaard.

Zijn eerste antwoord was verkeerd, maar uiteindelijk doet hij wel de wil van zijn vader.

> [30] En hij kwam tot de tweede en zei hetzelfde. En hij antwoordde en zei: Ik, heer! En hij ging niet.

wel zeggen, maar niet doen
De vader geeft de tweede zoon precies dezelfde opdracht. Zijn antwoord staat lijnrecht tegenover dat van zijn broer. Letterlijk antwoordt hij: “Ik, heer!” De gedachte is: ik ga, heer. Zijn woorden klinken goed. Hij spreekt zijn vader zelfs aan als heer. Maar vervolgens doet hij niet wat hij zegt. De eerste zoon zei nee en ging wel; de tweede zei ja en ging niet. Het contrast is duidelijk. Het gaat uiteindelijk niet om wat iemand zegt, maar om wat hij doet met het woord dat tot hem komt.

> [31] Wie van de twee deed de wil van de vader? Zij zeggen: De eerste. Jezus zei tot hen: Amen, Ik zeg jullie dat de tollenaars en de hoeren jullie voorgaan in het Koninkrijk van God.

wie deed de wil van de vader?
Nu laat Jezus de overpriesters en oudsten zelf antwoord geven. Wie van de twee deed de wil van zijn vader? Het antwoord ligt voor de hand: de eerste. Daarmee spreken zij zonder het te beseffen een oordeel over zichzelf uit.

Jezus past de gelijkenis vervolgens rechtstreeks toe. De tollenaars en hoeren zijn als de eerste zoon. Hun levenswandel getuigde aanvankelijk niet van gehoorzaamheid aan God. Maar toen Johannes kwam, geloofden zij zijn boodschap.

De godsdienstige leiders lijken daarentegen op de tweede zoon. Met hun woorden beleden zij God te dienen en Zijn wil te doen. Maar toen God Johannes zond, geloofden zij hem niet.

Johannes geloofd en verworpen
Jezus zegt dat tollenaars en hoeren hen voorgaan in het Koninkrijk van God. Het gebruikte Griekse woord *proagō* betekent vooropgaan of voorgaan. Degenen op wie de godsdienstige leiders neerkeken, gaan hun voor.

> [32] Want Johannes kwam tot jullie in een weg van rechtvaardigheid, en jullie geloofden hem niet. Maar de tollenaars en de hoeren geloofden hem. En hoewel jullie dit zagen, kregen jullie ook later geen berouw om hem te geloven.

Hier legt Jezus Zelf uit waar de gelijkenis over gaat. Johannes de Doper was door God gezonden. Daarmee grijpt Jezus terug op de vraag die Hij vlak daarvoor aan de overpriesters en oudsten had gesteld: “Vanwaar was de doop van Johannes? Uit de hemel of uit mensen?” (:25).

De tollenaars en hoeren geloofden Johannes. Zij zijn daarom als de eerste zoon: eerst was er ongehoorzaamheid, maar toen Gods woord tot hen kwam, veranderden zij van gedachten.

geen berouw
De leiders hadden zelfs gezien wat de prediking van Johannes bij anderen teweegbracht. Toch veranderden zij niet van gedachten. Opnieuw gebruikt Jezus hier hetzelfde woord *metamelomai* als in

vers 29. De eerste zoon kreeg later berouw en ging alsnog, maar de overpriesters en oudsten kregen zelfs nadat zij alles hadden gezien geen berouw om Johannes te geloven.

Daarmee wordt de betekenis van de gelijkenis scherp. De tegenstelling is niet eenvoudig tussen goede en slechte mensen. De tegenstelling is tussen hen die aanvankelijk ongehoorzaam zijn, maar uiteindelijk Gods woord geloven, en hen die zeggen God te dienen, maar Zijn woord niet geloven wanneer het tot hen komt.

een diepere laag?
Naast de directe betekenis van deze gelijkenis is er nog een diepere laag in te herkennen. De tweede zoon zegt tegen zijn vader dat hij zal gaan, maar doet het vervolgens niet. Dat doet denken aan Israël bij de Sinaï. Wanneer JAHWEH Zijn woorden tot het volk spreekt, antwoordt Israël: "Alles wat JAHWEH gesproken heeft, zullen wij doen" (Ex. 19:8). Israël zei dus ja tegen God, maar de geschiedenis laat vervolgens zien dat het volk ongehoorzaam was.

Bij de eerste zoon zien we het omgekeerde. Hij zegt eerst: "Ik wil niet", maar verandert later van gedachten en gaat alsnog. Daarin is een overeenkomst te zien met de natiën. Paulus zegt dat zij "eens ongehoorzaam waren aan God", maar nu ontferming hebben verkregen door de ongehoorzaamheid van Israël (Rom. 11:30). Zij waren zonder God in de wereld en vervreemd van het burgerschap van Israël (Ef. 2:12), maar zijn nu door God geroepen.

Toch is dit niet de bovenliggende betekenis. Jezus geeft Zelf de directe betekenis van de gelijkenis. De eerste zoon staat voor tollenaars en hoeren die Johannes geloofden, terwijl de tweede zoon de godsdienstige leiders voorstelt die hem niet geloofden (:31-32). Beide groepen behoren tot Israël.

Maar in deze twee zonen is wel een patroon te herkennen dat later op grotere schaal zichtbaar wordt in Israël en de natiën. Israël zei dat het God zou gehoorzamen, maar werd ongehoorzaam. De natiën waren ongehoorzaam, maar ontvangen nu ontferming. En ook daar houdt het niet op. Paulus maakt duidelijk dat Israëls huidige ongehoorzaamheid niet het laatste woord heeft. God zal Zich ook over hen ontfermen (Rom. 11:31), want "God sluit allen tezamen op in ongehoorzaamheid, opdat Hij Zich over allen ontfermt" (Rom. 11:32). Maar het herstel van Israël is niet het onderwerp van deze gelijkenis.

5. de gelijkenis van de boze wijngaardeniers (1): de wijngaard is Israël

De gelijkenissen gaan over de verborgenheden van het Koninkrijk. Maar ook over hoe en waarom de periode waarin het Koninkrijk verborgen zou zijn, tot stand is gekomen. Daar is de gelijkenis van de boze wijngaardeniers een mooi voorbeeld van.

Het is een gelijkenis met veel beeldspraak, die is gebaseerd op de Hebreeuwse geschriften. Het vergelijkingsverhaal dat Jezus vertelt, is niet erg lang, maar daarna volgt nog een gesprek met de overpriesters en farizeeën, waarin de Heer Zijn woorden tot op zekere hoogte uitlegt en dat is uniek, want dat deed Hij doorgaans alleen aan Zijn discipelen. De overpriesters hadden hierdoor in ieder geval een deel van wat Jezus zei begrepen: Hij sprak over hen (Matth. 21:45).

> *Mattheüs 21 (naar ISA)*
> [33] Hoor een andere gelijkenis. Er was een zeker mens, een huiseigenaar, die een wijngaard plantte.

een andere gelijkenis
Deze gelijkenis is onderdeel van een aantal gelijkenissen die de Heer kort achter elkaar uitsprak: de gelijkenis van de arbeiders in de wijngaard (20:1-16), de gelijkenis van de twee zonen (21:28-32) en na het uitspreken van de gelijkenis van de boze wijngaardeniers (21:33-46), volgt nog de gelijkenis van de koninklijke bruiloft (22:1-14).

een zeker mens, een huiseigenaar
We vinden diverse gelijkenissen die beginnen met "een zeker mens" (Luk. 14:16; 15:11) of "een zeker koning" (22:2), die wordt voorgesteld als eigenaar van iets, in dit geval een wijngaard. Hier wordt hij nog nader omschreven als "huiseigenaar", ook een term die we vaker tegenkomen in de gelijkenissen (Matth. 13:27, 51; 20:1). In beide gevallen is het een omschrijving van de Heer zelf. Hij is de eigenaar van *het huis* van Israël (o.a. Jer. 18:6).

wijngaard
De wijngaard spreekt dan ook van Israël. We moeten beseffen dat de overpriesters en farizeeën, tot wie de Heer deze gelijkenis sprak, bekend waren met de Hebreeuwse geschriften. Zij wisten dat de wijngaard een type is van Israël, omdat dit door de profeten zo gezegd wordt.

> *Jesaja 5 NBG*
> [1] Ik wil van mijn geliefde zingen, het lied van mijn beminde over zijn wijngaard. Mijn geliefde had een wijngaard op een vruchtbare heuvel;
> [2] Hij spitte hem om, zuiverde hem van stenen, beplantte hem met edele wijnstokken, Bouwde daarin een toren en hieuw ook een perskuip daarin uit.
> (…)
> [7] Welnu, *de wijngaard van de Here der heerscharen is het huis Israëls…*

6. de gelijkenis van de boze wijngaardeniers (2): onvruchtbaar

In het vorige hoofdstuk zagen we hoe de Schrift zelf het antwoord aanreikt waarvan de wijngaard een uitbeelding is. De Heer baseert Zijn gelijkenis op Jesaja 5, waar staat: *de wijngaard van de Here der heerscharen is het huis Israëls.*

> *Mattheüs 21 (naar ISA)*
> [33] (…) En hij plaatste er een stenen omheining omheen, en hij groef er een wijnpers in, en hij bouwde een toren…

God gaf Israël een land en de wet (stenen omheining), vertrouwde hen Zijn woord toe en gaf hen hiermee uitzicht (een toren). Wijn en de wijnpers spreken van de beloften en nieuw leven. Ook dat werd aan Israël gegeven opdat zij daarmee tot zegen zouden zijn voor de volkeren (Ex. 19:6).

> [33] …en hij gaf die uit aan landbouwers, en hij gaat op reis.

de landbouwers
Tijdens de afwezigheid van de eigenaar krijgen de landbouwers het beheer over de wijngaard. Zij zijn een uitbeelding van de leidslieden van Israël, aan wie de woorden van God werden toevertrouwd (Rom. 3:2). Later zullen we dit bevestigd zien, omdat de Heer enige toelichting geeft en daardoor de overpriesters en farizeeën doorkrijgen dat Hij het over hen heeft.

> [34] Toen nu de periode van de vruchten naderde, stuurde hij zijn slaven naar de landbouwers, om zijn vruchten in ontvangst te nemen.

Hoewel het verhaal in Mattheüs 21 iets anders loopt, is de strekking gelijk aan wat we vinden in Jesaja 5. We zouden zo verder kunnen lezen waar we het citaat uit Jesaja 5 in het vorige hoofdstuk beëindigden. Beide wijngaarden blijken geen vrucht voort te brengen.

> *Jesaja 5 NBG*
> [2] …En hij verwachtte, dat de wijngaard goede druiven zou voortbrengen, maar hij bracht wilde druiven voort.
> (…)
> [5] Nu dan, Ik wil u doen weten, wat Ik met mijn wijngaard ga doen: zijn doornhaag wegnemen, opdat hij verwoest worde; zijn muur doorbreken, opdat hij vertrapt worde;
> [6] Ik zal hem tot een wildernis maken, hij zal gesnoeid noch behakt worden, zodat er dorens en distels opschieten; en Ik zal de wolken gebieden, dat zij op hem geen regen doen vallen.
> [7] Welnu, de wijngaard van de Here der heerscharen is het huis Israëls…

In het vervolg zullen we zien dat het Koninkrijk dat aan Israël was gegeven, van hen zou worden afgenomen en aan een ander volk zou worden gegeven. Het Joodse volk zou worden geoordeeld en uit het land worden gezet en het land zou tot een woestenij worden (Matth. 23:38), zoals ook Jesaja 5 voorzegt.

7. de gelijkenis van de boze wijngaardeniers (3): de dood van de zoon

God had Israël uitverkoren als volk om Zijn deugden onder de andere volkeren bekend te maken. Maar we weten uit het Oude Testament dat het volk over het algemeen ongelovig was en ongehoorzaam: een onvruchtbaar volk. God stuurde profeten om Zijn volk te onderwijzen en te waarschuwen.

> *Mattheüs 21 (naar ISA)*
> [35] En de landbouwers namen zijn slaven, ranselden de ene af, doodden de andere, en stenigden een derde.
> [36] Hij stuurde weer andere slaven, meer dan de eersten, en zij deden met hen op dezelfde wijze.

omgebracht
De heer stuurt zijn dienaren, die worden mishandeld en zelfs vermoord. Als hij er nog meer stuurt, gebeurt hetzelfde. Zo is het altijd gegaan in de geschiedenis van het Joodse volk. De profeten die God stuurde werden vervolgd en gedood (Hand. 7:52; Rom. 11:2-3).

> [37] Daarna echter stuurde hij zijn zoon tot hen, en hij zei: Mijn zoon zullen zij respecteren.

Mijn Zoon, de geliefde
In het parallelgedeelte in Lukas 20:13 staat: “Ik zal mijn zoon zenden, de geliefde”. Doet dit niet sterk denken aan de woorden bij de doop van Jezus, als een stem klinkt vanuit de hemel en zegt: “Deze is mijn Zoon, de geliefde, in wie Ik een welbehagen heb?”

> [38] En de landbouwers zagen de zoon, en zeiden onder elkaar: Deze is de erfgenaam, kom hier, laten wij hem doden, zodat wij zijn erfenis zullen hebben.

de lotbezitter
Letterlijk staat hier niet eenvoudig "erfgenaam", maar *lotbezitter*. Dat is degene aan wie het bezit van de vader toekomt. De landbouwers begrijpen dus dat met de komst van de zoon hun positie in gevaar komt. De wijngaard is van zijn vader en komt de zoon toe. Daarom zeggen zij: "Laten wij hem doden, zodat wij zijn lotbezit zullen hebben."

de leidslieden
De landbouwers, die een uitbeelding zijn van de leidslieden van het Joodse volk, wisten dat toen de Heer was gekomen, dit een gevaar was voor hun positie. De overpriesters en f28arizeeën vreesden dat Jezus een Messiaanse volksbeweging zou ontketenen die Rome zou beschouwen als opstand, met als gevolg de vernietiging van de tempel en het verlies van hun zelfstandigheid als volk (Joh. 11:47-48). Daarom kozen zij ervoor om Jezus uit de weg te ruimen en zo hun positie en macht te behouden.

Kajafas
In een vergadering van het Sanhedrin, zegt Kajafas hierover: *"Het is beter dat één mens sterft voor het volk dan dat het hele volk verloren gaat."* (Joh. 11:50). Dit was een uitspraak die voortkwam uit machtsdenken, maar tegelijk was het onbedoelde profetie. Kajafas bedoelde dat Jezus moest sterven om hun positie en de natie te redden, maar zonder het te beseffen profeteerde hij dat Christus inderdaad voor het volk zou sterven (Joh. 11:51).

> [39] En zij namen hem, en zij wierpen hem uit, buiten de wijngaard, en zij doodden hem.

En zo gebeurde het ook met Jezus. Hij werd uitgeleid en buiten de stad gekruisigd.

> *Hebreeën 13 (naar ISA)*
> [12] Daarom leed ook Jezus, om het volk door Zijn eigen bloed te heiligen, buiten de poort.

En zo eindigt deze gelijkenis, met de dood van de zoon, die een uitbeelding is van de Heer Jezus. Degenen tot wie Hij dit vergelijkingsverhaal uitsprak, zouden Hem enige tijd later doden. De gelijkenis spreekt dan ook niet over wat er daarna zou gebeuren. Voor het Joodse volk is Hij dood en Zijn graf is het laatste wat zij van Hem gezien hebben.

8. de gelijkenis van de boze wijngaardeniers (4): het Koninkrijk van Israël weggenomen

Het vergelijkingsverhaal dat de Heer vertelt, eindigt met de dood van de zoon, die door de landbouwers buiten de wijngaard wordt geworpen en omgebracht. Het is niet moeilijk om hierin een voorafschaduwing te zien van wat de Joodse leidslieden met Jezus zouden doen. Het is het einde van het verhaal dat de Heer hen vertelde en wat volgt is een gesprek tussen Jezus en de overpriesters en farizeeën.

> *Mattheüs 21 (naar ISA)*
> [40] Wanneer, dan de heer van de wijngaard komt, wat zal hij met die landbouwers doen?
> [41] Zij zeggen tegen Hem: Hij zal die kwaden op kwalijke wijze ombrengen…

omgebracht
Na het uitspreken van de gelijkenis, wendt Jezus Zich tot de overpriesters en farizeeën en vraagt hun wat de heer van de wijngaard met die landbouwers zou doen. Zij geven antwoord en voorzeggen hiermee onbedoeld hun eigen lot: Hij zal die kwaden op kwalijke wijze ombrengen. Het woord

“ombrengen” (Grieks: *apollumi*) wordt elders vertaald met “verloren (doen) gaan” (o.a. Matth. 10:6; Joh. 3:16).

In de volgende gelijkenis is de Heer nog explicieter en zegt: “…en hij brengt die moordenaars om, en hij steekt hun stad in brand” (Matth. 22:7). Dat is precies wat er met de stad Jeruzalem gebeurde in 70 na Chr.

> [41] …en de wijngaard zal hij aan andere landbouwers uitgeven, die hem de vruchten, op hun tijden zullen geven.

Israël zou als volk terzijde worden gesteld en redding zou naar de natiën worden gezonden (Hand. 28:28). De natiën kregen hierdoor deel aan de geestelijke goederen van Israël (Rom. 15:27), waar de wijngaard een uitbeelding van is. Het werd aan een ander volk gegeven.

> *Romeinen 10 (naar ISA)*
> [19] (...) Eerst zegt Mozes: Ik zal jullie jaloers maken op wat geen volk is, door een onverstandig volk zal ik jullie toornig maken.

De jaloezie waarover Paulus spreekt, is niet positief. Het gaat er niet om dat de natiën nu iets hebben, wat het Joodse volk ook graag wil hebben. Het is afgunst, zij zijn boos en geërgerd door het idee dat een onverstandig volk, dat de wet niet heeft (Rom. 2:14) nu hun uitverkoren positie heeft ingenomen. In het parallelle gedeelte in Lukas lezen we dan ook de reactie van Zijn toehoorders: “Moge het niet gebeuren!” (Luk. 20:16), of zoals de NBG het weergeeft: “Dat nooit!” Dat was voor hen ondenkbaar.

> *Mattheüs 21 (naar ISA)*
> [42] Jezus zei tegen hen: Lazen jullie nooit in de Schriften: De steen, die de bouwlieden verwierpen, deze was tot hoeksteen (letterlijk: *hoofd van hoek*, zie Statenvertaling) geworden; bij de Heer gebeurde dit, en het is wonderbaarlijk in onze ogen?
> [43] Vanwege dit zeg Ik tegen jullie, dat het Koninkrijk van God van jullie weggenomen zal worden, en het zal gegeven worden aan een natie, die de vruchten daarvan opbrengt.

een andere natie
De wijngaard zou dus aan andere landbouwers worden gegeven en het Koninkrijk aan een andere natie. Jezus zegt nadrukkelijk dat deze natie de vruchten zou voortbrengen die Israël niet had voortgebracht.

Paulus noemt dit "geen volk". De ecclesia is immers geen natie zoals Israël dat is, met een gemeenschappelijke afstamming, een land en landsgrenzen. Toch wordt zij wel een volk genoemd. God neemt namelijk "uit de natiën een volk voor Zijn Naam" (Hand. 15:14). Dit is de natie waarvan Jezus zegt dat het Koninkrijk eraan gegeven zou worden en die de vruchten daarvan zou voortbrengen.

Israël hersteld
Handelingen 15 gaat vervolgens verder. Nadat God uit de natiën een volk voor Zijn Naam heeft aangenomen, zal Hij "de vervallen hut van David" weer oprichten (:16). Dat Israël terzijde werd gesteld en het Koninkrijk van hen werd weggenomen, betekent dus niet dat God voorgoed met Israël heeft afgerekend. In deze verborgen periode is het Koninkrijk gegeven aan een volk uit de natiën, maar de Schrift voorzegt ook het toekomstige herstel van Israël. Er komt een tijd dat God Zich opnieuw over Zijn volk zal ontfermen en de vervallen hut van David zal oprichten.

9. de gelijkenis van de boze wijngaardeniers (5): de verworpen steen

In het vorige hoofdstuk zagen we dat het Koninkrijk van Israël werd weggenomen en aan een andere natie werd gegeven. Jezus onderbouwt Zijn woorden door Psalm 118 aan te halen. Daarmee introduceert Hij een nieuw beeld. In de gelijkenis was het de zoon die werd verworpen en gedood, maar in Psalm 118 is het een steen die door de bouwlieden wordt verworpen.

> *Mattheüs 21 (naar ISA)*
> [42] Jezus zei tegen hen: Lazen jullie nooit in de Schriften: De steen, die de bouwlieden verwierpen, deze was tot hoeksteen (letterlijk: *hoofd van hoek*, zie Statenvertaling) geworden; bij de Heer gebeurde dit, en het is wonderbaarlijk in onze ogen?

de steen
De betekenis van de steen is tweeledig. Ten eerste is het een uitbeelding van *Christus* (1 Kor. 10:4). We vinden nogal wat rotsen en stenen in de bijbel. Denk aan de steen waarop Jakob zijn hoofd te ruste legde en die hij oprichtte en zalfde met olie (Gen. 28:18), of het vijfde steentje waar David Goliath mee versloeg (1 Sam. 17:40), maar bovenal de weggewentelde steen bij het graf van Jezus (Joh. 20:1). Ze spreken allen van Hem, die de vijand versloeg, opstond uit de dood en de garantie is dat allen worden levend gemaakt.

Maar de steen is ook een uitbeelding van het Koninkrijk van de Messias, dat uiteindelijk aan alle menselijke heerschappij een einde zal maken (Dan. 2:44-45).

hoofd des hoeks
De steen die de bouwlieden verwierpen, spreekt van de verwerping van de Messias door het Joodse volk, met name hun leidslieden (Hand. 4:11). De *bouwlieden* uit Psalm 118 zijn dezelfden als de *landbouwers* in de gelijkenis. Door de Messias te verwerpen, verwierpen zij ook het Koninkrijk.

Maar de steen die zij verwierpen, werd *Hoofd des hoeks*. Christus, de Steen die door Israël werd verworpen, werd Hoeksteen van een ander bouwwerk: Gods geestelijke woonplaats en tempel. Hij werd *Hoofd* van de ecclesia (Ef. 2:19-22).

> [44] En wie op deze steen valt, zal verpletterd worden, en op wie hij valt, die zal hij als kaf doen verstuiven.

Israël verstrooid
Israël heeft zich gestoten aan Christus, de Steen, en is erover gestruikeld (Jes. 8:14-15; Rom. 9:32-33). Israël zou als natie omkomen, zoals Ezechiël 37 het volk voorstelt als een dal vol dorre doodsbeenderen.

Maar ook daar is de nationale dood niet het einde. Ezechiël voorzegt dat de beenderen weer bij elkaar komen en tot leven worden gebracht. De terzijdestelling en verstrooiing van Israël zijn tijdelijk.

Het tweede deel van vers 44 wordt meestal vertaald met "en op wie hij valt, zal hij vermorzelen", maar het woord dat hier wordt gebruikt betekent: *als kaf doen verstuiven*. Dat sluit nauwkeurig aan bij wat er met Israël gebeurde. Het volk zou niet alleen als natie omkomen, maar ook worden verstrooid onder de natiën.

> [45] En wanneer de overpriesters en de farizeeën zijn gelijkenissen hoorden, wisten zij, dat Hij over hen sprak.

zij begrepen het
In eerste instantie begrepen de overpriesters en farizeeën de gelijkenissen niet, maar nu begrijpen zij dat Hij over hen sprak. Jezus had de woorden uit Psalm 118 op hen toegepast en vervolgens ronduit gezegd: "Het Koninkrijk van God zal van jullie weggenomen worden".

> [46] En zoekende Hem te grijpen, waren zij bevreesd voor de schare, omdat zij Hem voor een profeet hielden.

We lezen diverse keren dat de menigte Jezus hield voor een profeet (Luk. 7:16; Joh. 7:40). De leidslieden wilden Hem grijpen, maar vreesden de menigte. Later zouden zij overleggen hoe zij Hem konden doden (Matth. 26:4; Joh. 11:53).

Daarmee eindigt deze gelijkenis, maar het gesprek met de leidslieden nog niet. De volgende gelijkenis, die van de koninklijke bruiloft, sluit rechtstreeks aan op wat hier gebeurt.

10. de gelijkenis van de koninklijke bruiloft (1): zij wilden niet komen

In het vorige hoofdstuk hebben we een aantal gelijkenissen besproken die de Heer vertelt in de laatste dagen voordat Hij wordt gekruisigd. We zagen de gelijkenis van de twee zonen en die van de boze wijngaardeniers. Beide gelijkenissen spreken over de ongehoorzaamheid van Israël en in het bijzonder van de godsdienstige leiders.

De gelijkenis die daarop volgt, die van de koninklijke bruiloft, staat dan ook niet op zichzelf. Opnieuw worden dienaren uitgezonden, opnieuw worden zij verworpen en gedood en opnieuw volgt er oordeel. Maar deze gelijkenis gaat verder en laat ook zien wat er daarna gebeurt. Anderen worden geroepen en de bruiloftszaal wordt gevuld.

Jezus antwoordde

> *Mattheüs 22 (naar ISA)*
> [1] En Jezus antwoordde, en Hij sprak weer tot hen, in gelijkenissen, en Hij zei:

Dat deze gelijkenis direct aansluit op de voorgaande, blijkt al uit de eerste woorden: *Jezus antwoordde*. Aan het einde van hoofdstuk 21 hadden de overpriesters en farizeeën begrepen dat Jezus in de gelijkenis van de boze wijngaardeniers over hen sprak. Zij wilden Hem grijpen, maar vreesden de menigte (21:45-46). Daarop *antwoordt* Jezus en spreekt opnieuw tot hen in gelijkenissen. De gelijkenis van de koninklijke bruiloft is dus een reactie op hun afwijzing.

rode lijn
Er loopt een duidelijke lijn door deze gelijkenissen. Bij de arbeiders in de wijngaard zagen we dat laatsten eersten worden en eersten laatsten. Bij de twee zonen gingen degenen die aanvankelijk "nee" zeiden uiteindelijk degenen voor die "ja" zeiden. En bij de boze wijngaardeniers werd het Koninkrijk van de oorspronkelijke beheerders weggenomen en aan een andere natie gegeven. In deze gelijkenis zien we opnieuw dat de oorspronkelijke geroepenen hun plaats niet innemen en anderen worden geroepen.

het Koninkrijk van de hemelen

> [2] Het Koninkrijk van de hemelen is gelijk aan een mens, een koning, die voor zijn zoon een bruiloft maakte.

Zoals we aan het begin van deze serie zagen, spreken de gelijkenissen over de *geheimen* of *verborgenheden* van het Koninkrijk van de hemelen (Matth. 13:11). Het Koninkrijk was aan Israël aangekondigd en de Koning was gekomen, maar Hij werd verworpen. Daarom zou het Koninkrijk niet op dat moment openbaar worden. De gelijkenissen maken bekend hoe het met het Koninkrijk zou gaan in de tijd dat het nog verborgen is. Ook deze gelijkenis moeten we vanuit dat uitgangspunt lezen.

Het beeld is eenvoudig. Er is een koning die voor zijn zoon een bruiloft bereidt. De koning stelt God voor en de zoon is Christus. In de vorige gelijkenis stuurde de eigenaar van de wijngaard uiteindelijk zijn zoon naar de landbouwers. Zij zeiden: "Deze is de erfgenaam", en doodden hem (21:37-39). Hier gaat het opnieuw over die Zoon, maar nu wordt voor Hem een bruiloft bereid.

een bruiloft
Waarom wordt het toekomstige Koninkrijk voorgesteld als een bruiloft? Het beeld van een huwelijk loopt als een rode draad door de Schrift. Het verbond dat JAHWEH met Israël sloot, wordt namelijk voorgesteld als een huwelijksverbond. JAHWEH is de Man van Israël:

> *Jesaja 54 (naar ISA)*
> [5] Want jouw Maker is jouw Man, JAHWEH van de legermachten is Zijn Naam.

Israël is de vrouw. Wanneer het volk andere goden achternagaat, wordt dat dan ook beschreven als echtbreuk. Jeremia zegt bijvoorbeeld:

> *Jeremia 3 (naar ISA)*
> [20] Zeker, zoals een vrouw trouweloos weggaat van haar metgezel, zo hebben jullie trouweloos tegen Mij gehandeld, huis van Israël, zegt JAHWEH.

Het oude verbond was dus een huwelijksverbond tussen JAHWEH en Israël. Maar Israël was ontrouw aan haar Man en het verbond werd verbroken. Toch is dat niet het einde van de geschiedenis. De profeten kondigen een nieuw verbond aan. Ook dat nieuwe verbond wordt beschreven in termen van een huwelijk. Hosea zegt over Israël:

> *Hosea 2 (naar ISA)*
> [19] En Ik zal jou voor Mij tot bruid nemen voor de aeon, en Ik zal jou voor Mij tot bruid nemen in rechtvaardigheid en in recht, en in goedertierenheid en in ontfermingen.
> [20] En Ik zal jou voor Mij tot bruid nemen in trouw, en jij zult JAHWEH kennen.

Jesaja gebruikt hetzelfde beeld en zegt dat zoals een bruidegom zich verheugt over zijn bruid, zo God Zich over Israël zal verheugen (Jes. 62:4-5). De bruiloft in de gelijkenis wijst daarmee op het toekomstige herstel van Israël en de totstandkoming van het nieuwe verbond. Dan zal ook het Koninkrijk waarvan de profeten hebben gesproken openbaar worden. In de Schrift vinden we het beeld van de bruiloft dan ook op verschillende plaatsen in verband met die toekomstige tijd.

de geroepenen

> *Mattheüs 22 (naar ISA)*
> [3] En hij stuurde zijn slaven, om degenen die geroepen waren tot de bruiloft te roepen, en zij wilden niet komen.

De meeste vertalingen spreken hier over "genodigden", maar letterlijk staat er *geroepenen*. Dat woord is belangrijk, omdat het aan het einde van de gelijkenis terugkomt: "Want velen zijn geroepenen, maar weinigen uitverkorenen" (:14).

Bovendien staat er iets opmerkelijks. De slaven worden eropuit gestuurd om *de geroepenen te roepen*. Zij waren dus al genodigd en worden nu geroepen om daadwerkelijk naar de bruiloft te komen.

Wie deze geroepenen zijn, is vanuit de context niet moeilijk vast te stellen. Het gaat om Israël. Zij waren het volk waarmee JAHWEH Zijn verbond had gesloten en aan wie de beloften van het Koninkrijk waren gegeven. Paulus zegt dat van de Israëlieten "de verbonden en de wetgeving en de eredienst en de beloften" zijn (Rom. 9:4).

Eeuwenlang had God Zijn profeten tot het volk gezonden. En toen de tijd gekomen was, klonk de concrete oproep dat het aangekondigde Koninkrijk nabij was gekomen. Johannes de Doper verkondigde:

> "Bezin je, want het Koninkrijk van de hemelen is nabijgekomen" (Matth. 3:2).

Later verkondigde Jezus precies dezelfde boodschap (Matth. 4:17). De Koning bevond Zich te midden van Zijn volk. Wat eeuwenlang was beloofd, was nabijgekomen.

zij wilden niet komen
Maar de geroepenen geven geen gehoor aan de oproep:

> "...en zij wilden niet komen."

Opnieuw zien we hier dezelfde lijn als in de voorgaande gelijkenissen. De tweede zoon zei dat hij de wil van zijn vader zou doen, maar deed het niet. De landbouwers mishandelden de dienaren die tot hen werden gezonden en doodden uiteindelijk zelfs de zoon van de eigenaar. En hier worden degenen die reeds tot de bruiloft waren geroepen opgeroepen om te komen, maar zij *willen* niet.

Dat laatste is veelzeggend. Er staat niet dat zij de uitnodiging niet begrepen of dat zij niet konden komen. Zij *wilden* niet. Het Koninkrijk was aangekondigd, de Koning was gekomen en zij werden geroepen om Hem te ontvangen, maar Israël, en in het bijzonder de leiders van het volk, wees Hem af.

Toch eindigt Gods roep tot Israël daar niet. De koning stuurt opnieuw andere slaven uit. Zelfs nadat de Zoon verworpen is, blijft de oproep klinken: alles is gereed, kom naar de bruiloft. Dat zullen we in de volgende hoofdstuk zien.

11. de gelijkenis van de koninklijke bruiloft (2): alles is gereed

In het vorige hoofdstuk zagen we dat de koning zijn slaven eropuit stuurt om degenen die al genodigd waren tot de bruiloft te roepen. Deze geroepenen zijn een uitbeelding van Israël. Het Koninkrijk was aan hen beloofd en toen de Koning kwam, klonk de oproep om Hem te ontvangen. Maar de reactie wordt kort samengevat: "zij wilden niet komen".

Daarmee houdt de oproep echter niet op. De koning stuurt opnieuw slaven uit. Alles is gereed en de genodigden worden nogmaals geroepen.

andere slaven

> *Mattheüs 22 (naar ISA)*
> [4] Opnieuw stuurde hij andere slaven, en hij zei: Zeg tot de geroepenen: Zie, ik heb mijn middagmaaltijd gereedgemaakt, mijn stieren en de vetgemeste beesten zijn geslacht, en alles is gereed; kom hier, tot de bruiloft.

Er staat nadrukkelijk dat de koning *opnieuw* slaven stuurt, en ditmaal zijn het *andere* slaven. In de vorige gelijkenis, die van de boze wijngaardeniers, zagen we een vergelijkbaar patroon. De eigenaar stuurde zijn slaven naar de landbouwers, maar zij werden mishandeld en gedood. Vervolgens stuurde hij opnieuw andere slaven, zelfs meer dan de eerste, maar met hen gebeurde hetzelfde (Matth. 21:35-36).

profeten, Johannes de Doper en apostelen
Eeuwenlang had God Zijn profeten tot Israël gezonden. Maar met de komst van Johannes de Doper en Jezus klinkt de boodschap dat het Koninkrijk nabij is gekomen. Later worden ook de apostelen uitgezonden. Zij verkondigen eveneens het evangelie van het Koninkrijk aan Israël. De oproep blijft dus klinken.

Zelfs na de dood en opstanding van Christus wordt Israël nog tot bezinning geroepen. Petrus zegt kort na Pinksteren tegen zijn volksgenoten:

> *Handelingen 3 (naar ISA)*
> [19] Bezin je dan en keer je om, tot het uitgewist worden van jullie zonden, zodat tijden van verfrissing zullen komen van het aangezicht van de Heer,
> [20] en dat Hij afvaardigt, die voor jullie tevoren bestemd is, Christus Jezus,
> [21] Die de hemel moet ontvangen tot op de tijden van herstel van alle dingen, waarvan God spreekt door de mond van Zijn heilige profeten vanaf de aeon.

De Messias was door het volk verworpen en gekruisigd, maar zelfs daarna stond de deur nog open. Israël werd opnieuw opgeroepen zich te bezinnen en om te keren. Wanneer het volk gehoor zou geven, zou God de Messias vanuit de hemel zenden en zouden de aangekondigde tijden van herstel aanbreken.

Dat maakt de woorden van de koning des te opmerkelijker:

> "...alles is gereed; kom hier, tot de bruiloft."

Alles wat nodig is, is gereedgemaakt. De genodigden hoeven slechts gehoor te geven aan de oproep en te komen.

zij sloegen er geen acht op

> *Mattheüs 22 (naar ISA)*
> [5] En zij sloegen er geen acht op, en zij gingen heen, de een naar zijn akker, de ander naar zijn handelswaar.

De eerste keer lezen we dat zij *niet wilden komen*. Nu klinkt opnieuw de oproep, maar zij slaan er geen acht op. Zij gaan eenvoudig verder met hun eigen bezigheden. De een gaat naar zijn akker en de ander naar zijn handelswaar.

Het laat zien hoe weinig waarde zij hechtten aan de uitnodiging van de koning. Alles was gereed, maar andere zaken hadden hun aandacht. De uitnodiging tot de bruiloft werd genegeerd.
Dit sluit aan bij wat we eerder zagen in de gelijkenis van de twee zonen. De godsdienstige leiders hadden Johannes de Doper niet geloofd, terwijl tollenaars en hoeren hem wel geloofden. Zelfs toen zij dat zagen, hadden zij achteraf geen berouw om hem alsnog te geloven (Matth. 21:32). De oproep had geklonken en het bewijs lag voor hun ogen, maar zij sloegen er geen acht op.

de slaven gedood
Niet iedereen laat het echter bij onverschilligheid.

> [6] En de overigen grepen zijn slaven, en zij beledigden hen, en zij doodden hen.

Sommigen negeren de boodschappers, anderen keren zich tegen hen. Ook dit zagen we al in de vorige gelijkenis. De landbouwers sloegen de slaven van de eigenaar, doodden hen en stenigden hen (21:35). De gelijkenissen lopen op dit punt vrijwel parallel.

Stefanus wijst in Handelingen 7 precies op dit patroon wanneer hij de leiders van Israël toespreekt:

> *Handelingen 7 (naar ISA)*
> [51] Hardnekkigen en onbesnedenen van hart en oren, jullie botsen steeds met de heilige geest! Zoals jullie vaders, zo ook jullie!
> [52] Wie van de profeten vervolgden jullie vaders niet? En zij doodden hen die tevoren de komst van de Rechtvaardige aankondigden, van Wie jullie nu verraders en moordenaars zijn geworden.

Stefanus verbindt het verleden rechtstreeks met zijn eigen tijd. Hun vaderen hadden de profeten vervolgd die de komst van Christus aankondigden. Vervolgens hadden zij Christus Zelf gedood. En ook degenen die daarna tot hen werden gezonden, werden vervolgd. Stefanus ondervond dit onmiddellijk zelf: na zijn woorden werd hij buiten de stad geworpen en gestenigd.

Ook Jezus Zelf vat deze geschiedenis kort daarna samen:

> *Mattheüs 23 (naar ISA)*
> [37] Jeruzalem, Jeruzalem, dat de profeten doodt en degenen die tot haar afgevaardigd zijn stenigt, hoe vaak wil Ik jouw kinderen bijeenvergaderen, zoals een hen haar kuikens onder haar vleugels bijeenvergadert; en jullie willen niet.
> [38] Zie, jullie huis wordt aan jullie overgelaten, woest.

Opnieuw vinden we daar dezelfde woorden als aan het begin van onze gelijkenis: *jullie willen niet*. God zond Zijn boodschappers, maar zij werden afgewezen en zelfs gedood.

hun stad
Daarop volgt het oordeel:

> *Mattheüs 22 (naar ISA)*
> [7] En de koning werd boos, en hij zond zijn legers, en hij bracht die moordenaars om, en hij stak hun stad in brand.

De koning wordt boos vanwege wat met zijn slaven is gedaan. Hij stuurt zijn legers, brengt de moordenaars om en steekt *hun stad* in brand. Welke stad bedoeld wordt, ligt voor de hand. Jezus

spreekt deze woorden in Jeruzalem tegen de leiders van het volk. Een hoofdstuk later zegt Hij tegen Jeruzalem: "jullie huis wordt aan jullie overgelaten, woest" (23:38).

En wanneer de discipelen Hem daarna op de gebouwen van de tempel wijzen, zegt Hij:

> "Er zal hier absoluut geen steen op een steen gelaten worden, die niet afgebroken zal worden" (Matth. 24:2).

Jeruzalem verwoest
Enkele tientallen jaren later, in het jaar 70, werd Jeruzalem door de Romeinse legers verwoest en ging ook de tempel in vlammen op. De koning in de gelijkenis noemt de legers die dit uitvoeren opvallend genoeg *zijn legers*. Het waren Romeinse legers, maar in de gelijkenis zijn zij het middel waardoor het oordeel van de koning wordt uitgevoerd. De verwoesting van Jeruzalem was daarmee een oordeel over de afwijzing van de Messias en degenen die God tot het volk had gezonden.

Ook dit oordeel zagen we in de vorige gelijkenis al aangekondigd. Toen Jezus vroeg wat de eigenaar met de boze landbouwers zou doen, luidde het antwoord dat hij die kwaden op kwalijke wijze zou ombrengen en de wijngaard aan andere landbouwers zou verhuren (21:40-41). Daarna zegt Jezus dat het Koninkrijk van hen zal worden weggenomen en aan een andere natie zal worden gegeven (21:43).

De gelijkenis van de koninklijke bruiloft gaat op datzelfde punt verder. De oorspronkelijk geroepenen hebben geweigerd, de boodschappers zijn verworpen en hun stad wordt geoordeeld.

Maar de bruiloft gaat door. De weigering van de genodigden maakt Gods voornemen niet ongedaan. De koning zegt vervolgens:

> "De bruiloft is wel gereed, maar de genodigden waren het niet waard" (:8).

Daarom worden de slaven nu ergens anders heen gestuurd. Zij moeten naar de kruispunten van de wegen gaan en iedereen roepen die zij daar vinden. De oorspronkelijke geroepenen wilden niet komen, maar de bruiloftszaal zal toch worden gevuld.

12. de gelijkenis van de koninklijke bruiloft (3): de bruiloftszaal werd gevuld

In het vorige hoofdstuk zagen we dat de oorspronkelijk geroepenen geen gehoor gaven aan de oproep van de koning. Sommigen sloegen er geen acht op, anderen mishandelden en doodden zijn slaven. Uiteindelijk volgde het oordeel en werd hun stad in brand gestoken. Daarmee werd de verwoesting van Jeruzalem in 70 na Chr. voorzegd.

Maar daarmee is de gelijkenis niet afgelopen. De bruiloft is immers gereed en Gods voornemen gaat door. Wanneer de oorspronkelijke geroepenen niet willen komen, worden de slaven eropuit gestuurd om anderen te roepen.

niet waard

> *Mattheüs 22 (naar ISA)*
> [8] Toen zei hij tot zijn slaven: De bruiloft is wel gereed, maar de geroepenen waren het niet waard.

Opnieuw worden hier die eerder genoemde "geroepenen" genoemd. Het gaat nog steeds over Israël, het volk dat oorspronkelijk tot de bruiloft was geroepen. Maar nu zegt de koning dat zij het *niet waard* waren.
Dat betekent niet dat zij eerst door hun goede werken waardig hadden moeten worden. Uit het voorgaande blijkt waarom zij niet waard waren: zij wilden niet komen. Zij sloegen geen acht op de oproep en sommigen vervolgden en doodden zelfs de slaven die tot hen werden gezonden.

We vinden hetzelfde woordgebruik in Handelingen 13. Wanneer Paulus en Barnabas in Antiochië in Pisidië tegenstand ondervinden van de Joden, zeggen zij:

> *Handelingen 13 (naar ISA)*
> [46] (…) Het was noodzakelijk dat het woord van God eerst tot jullie gesproken werd. Aangezien jullie het van je afstoten en jullie jezelf het aeonische leven niet waardig oordelen, zie, wij keren ons tot de natiën.

Ook daar zien we dezelfde volgorde. Het woord moest *eerst* tot Israël worden gesproken. Maar wanneer zij het van zich afstoten, gaat de boodschap naar de natiën.

de kruispunten van de wegen

> [9] Ga dan naar de kruispunten van de wegen, en roep er, zoveel als jullie maar vinden, tot de bruiloft.

De genodigden wilden niet komen, maar de bruiloft gaat door. Daarom krijgen de slaven een nieuwe opdracht. Zij moeten naar de kruispunten van de wegen gaan en daar roepen wie zij maar vinden. De oproep wordt daarmee veel ruimer. Eerst werden degenen geroepen die al genodigd waren. Nu luidt de opdracht eenvoudig: *zoveel als jullie maar vinden*.

We vinden een vergelijkbare gelijkenis in Lukas 14. Ook daar wordt een maaltijd bereid en weigeren de genodigden te komen. Uiteindelijk zegt de heer tegen zijn slaaf:

> *Lukas 14 (naar ISA)*
> [23] (…) Ga uit naar de wegen en omheiningen en dwing hen binnen te komen, opdat mijn huis gevuld wordt.

Het huis moet vol worden. De weigering van de oorspronkelijke genodigden verhindert niet dat de maaltijd doorgaat.

tot alle natiën

We zouden in het uitgaan naar de wegen een verwijzing kunnen zien naar de huidige tijd, waarin het evangelie onder de natiën bekendgemaakt wordt. Maar wanneer we de gelijkenis in haar chronologische verband lezen, wijst zij vooral vooruit naar de tijd die direct aan de bruiloft voorafgaat.

De bruiloft spreekt immers van het toekomstige Koninkrijk en het nieuwe verbond. En juist vóór de komst van dat Koninkrijk zal opnieuw een boodschap over dat Koninkrijk over heel de wereld bekendgemaakt worden. Jezus zegt daarover in Zijn rede op de Olijfberg:

> *Mattheüs 24 (naar ISA)*
> [14] En dit evangelie van het Koninkrijk zal in de gehele bewoonde wereld geproclameerd worden, tot een getuigenis voor alle natiën, en dan zal het einde komen.

Het einde waarvan hier gesproken wordt, is het einde van de aeon. Dat was ook waarnaar de discipelen hadden gevraagd: "Wat is het teken van Uw komst en van de voleinding van de aeon?" (Matth. 24:3). Voordat die aeon eindigt en het Koninkrijk openbaar wordt, zal het evangelie van het Koninkrijk in de gehele bewoonde wereld worden geproclameerd.

De oproep gaat dan niet meer slechts tot het land Israël, maar tot *alle natiën*. Dat past precies bij het beeld van de slaven die naar de wegen worden gestuurd en zoveel mogelijk mensen tot de bruiloft moeten roepen.

de 144.000

In Openbaring 7 en 14 vinden we de 144.000, die in die tijd een bijzondere taak zullen vervullen. Zij worden uit de twaalf stammen van Israël verzegeld en zullen als boodschappers worden uitgezonden. Zij verkondigen het evangelie van het Koninkrijk onder de natiën.

Hun boodschap heeft in de eerste plaats alles met Israël te maken. De Israëlieten die zich onder de volken bevinden, zullen worden opgeroepen om zich tot hun Messias te keren en terug te keren naar het land. Maar Mattheüs 24:14 zegt nadrukkelijk dat het evangelie van het Koninkrijk tot een getuigenis zal zijn voor *alle natiën*. De boodschap heeft dus een veel groter bereik.

Ook dat vinden we terug in de gelijkenis. De slaven krijgen niet de opdracht om op de wegen alleen naar bepaalde mensen te zoeken. Zij moeten roepen:

> "...zoveel als jullie maar vinden."

kwaden en goeden

> *Mattheüs 22 (naar ISA)*
> [10] En die slaven gingen uit naar de wegen, en zij verzamelden allen die zij vonden, zowel kwaden als goeden. En de bruiloftszaal werd gevuld met hen die aan tafel aanlagen.

De opdracht van de koning was geweest om *zoveel als zij maar zouden vinden* tot de bruiloft te roepen (:9). Dat voeren de slaven nu ook uit. Zij maken daarbij geen onderscheid: zij verzamelen "zowel kwaden als goeden".

Dat past bij wat we hiervoor zagen. De oproep gaat uit naar *alle natiën* en is niet beperkt tot degenen die oorspronkelijk tot de bruiloft waren geroepen. Wie zij op de wegen vinden, wordt geroepen.

de zaal werd gevuld

Het doel van de koning wordt bereikt:

> "En de bruiloftszaal werd gevuld..."

Dat is een belangrijk gegeven in deze gelijkenis. De oorspronkelijke genodigden wilden niet komen, maar daardoor blijft de zaal niet leeg. De koning laat anderen roepen en uiteindelijk wordt de zaal *gevuld*. In Lukas 14 vinden we dezelfde gedachte: "opdat mijn huis gevuld wordt" (Luk. 14:23).

Daarmee wordt ook alvast de basis gelegd voor de merkwaardige uitspraak waarmee Jezus deze gelijkenis afsluit:

> "Want velen zijn geroepenen, maar weinigen uitverkorenen" (:14).

Die woorden worden vaak zo uitgelegd dat er weliswaar velen worden geroepen, maar uiteindelijk slechts weinigen aan de bruiloft deelnemen. Maar dat kan moeilijk de bedoeling zijn. Jezus heeft zojuist nadrukkelijk gezegd dat de bruiloftszaal *gevuld* werd. Er zijn dus niet weinig geroepenen binnengekomen, maar velen.

Wie die "weinigen uitverkorenen" dan zijn, zullen we aan het einde van deze serie zien. Eerst komt de koning binnen om de gasten te bezien. En tussen al degenen die aanliggen, ziet hij één mens die geen bruiloftskleed draagt.

13. de gelijkenis van de koninklijke bruiloft (4): zonder bruiloftskleed

In het vorige hoofdstuk zagen we dat de slaven van de koning naar de wegen werden gestuurd om zoveel mensen als zij maar konden vinden tot de bruiloft te roepen. Zij verzamelden zowel kwaden als goeden en uiteindelijk werd de bruiloftszaal gevuld.

Daarmee zijn we aangekomen bij de bruiloft zelf. De bruiloftszaal is een uitbeelding van het toekomstige Koninkrijk. De gelijkenis gaat over de periode waarin het Koninkrijk nog verborgen is, maar nu krijgen we als het ware nog net een kijkje in de zaal wanneer het Koninkrijk openbaar wordt. Daar blijkt iemand aanwezig te zijn die daar niet thuishoort.

de koning overziet de gasten

> *Mattheüs 22 (naar ISA)*
> [11] En de koning kwam binnen om hen die aan tafel aanlagen gade te slaan, en hij zag daar een mens die geen bruiloftskleed aan had.

De zaal was gevuld en de gasten lagen aan tafel. Dan komt de koning binnen en ziet hij iemand die geen bruiloftskleed draagt. Dat deze man geen bruiloftskleed draagt, is blijkbaar direct zichtbaar. De Schrift laat op meerdere plaatsen zien dat in die toekomstige tijd herkenbaar kan zijn bij wie iemand hoort. De 144.000 worden verzegeld en ook het beest geeft degenen die hem toebehoren een merkteken (Openb. 7:1-4; 13:16-17).

bekleed met heerlijkheid
Het gaat in deze gelijkenis natuurlijk om de overdrachtelijke betekenis van het bruiloftskleed. Kleding is in de Schrift vaker een uitbeelding van de positie en heerlijkheid waarmee iemand wordt bekleed. Een mooi voorbeeld daarvan vinden we in Jesaja 61, waar gesproken wordt over het toekomstige herstel van Israël:

Jesaja 61 (naar ISA)
[10] Ik verheug mij zeer in JAHWEH,
mijn ziel juicht in mijn God,
want Hij bekleedt mij met klederen van redding,
met de mantel van rechtvaardigheid omhult Hij mij,
zoals een bruidegom zich tooit met een hoofdsieraad,
en zoals een bruid zich tooit met haar sieraden.

Degene die hier bekleedt, is JAHWEH. Hij bekleedt met "klederen van redding" en een "mantel van rechtvaardigheid". Opmerkelijk is dat deze bekleding in hetzelfde vers wordt vergeleken met de kleding en sieraden van een bruidegom en een bruid. Dat sluit nauw aan bij het beeld dat we in onze gelijkenis vinden.

Het bruiloftskleed spreekt daarmee van wat God geeft en waarmee Hij iemand bekleedt om te kunnen delen in de heerlijkheid van het Koninkrijk. De man in de gelijkenis mist juist dat kleed. Wanneer de koning binnenkomt om de gasten gade te slaan, wordt zichtbaar dat hij niet bij degenen hoort die in de bruiloft zullen delen.

Dat roept natuurlijk een vraag op. Hoe is deze man dan überhaupt in de bruiloftszaal terechtgekomen?

hoe kwam jij hier binnen?

Mattheüs 22 (naar ISA)
[12] En hij zei tegen hem: Vriend, hoe kwam jij hier binnen zonder bruiloftskleed? En hij verstomde.

De koning stelt precies die vraag: "Hoe kwam jij hier binnen zonder bruiloftskleed?" Het antwoord is eigenlijk eenvoudig: *hij was er al.*

We moeten bij deze gelijkenis niet denken aan een bruiloftszaal ergens in de hemel, waar iemand op de een of andere manier ongezien naar binnen is gekomen. Het Koninkrijk van de hemelen wordt op aarde gevestigd. Wanneer dat Koninkrijk aanvangt, bevinden zich op aarde zowel gelovigen als ongelovigen.

In het vorige hoofdstuk zagen we dat vóór de komst van het Koninkrijk het evangelie van het Koninkrijk in de gehele bewoonde wereld zal worden geproclameerd (Matth. 24:14). Er zullen mensen zijn die deze boodschap geloven, maar ook velen die dat niet doen. Wanneer het Koninkrijk vervolgens aanvangt, worden de ongelovigen van de aarde verwijderd. Zij delen niet in de toekomende aeon en daarmee niet in de bruiloft die in deze gelijkenis wordt uitgebeeld.

De vraag is dus niet zozeer hoe deze man de zaal is binnengekomen. De zaal is een beeld van het Koninkrijk dat gevestigd wordt op de aarde waarop hij zich al bevond.

hij verstomde
Op de vraag van de koning heeft de man geen antwoord:

"En hij verstomde."

Hij probeert zich niet te verdedigen en voert geen excuus aan. Wanneer de koning hem gadeslaat, wordt duidelijk dat hij niet bij degenen hoort die aan de bruiloft zullen deelnemen. Dat hij verstomt,

laat zien dat er niets tegen de vaststelling van de koning ingebracht kan worden. Wanneer de waarheid aan het licht wordt gebracht, heeft de mens daar niets tegenin te brengen.

weggenomen

> [13] Toen zei de koning tegen de dienaren: Bind hem aan handen en voeten en werp hem uit in de buitenste duisternis; daar zal het huilen zijn en het knarsen van de tanden.

De man wordt uit de bruiloftszaal verwijderd. Op de betekenis van de "buitenste duisternis" en "het huilen en het knarsen van de tanden" komen we in het vorige hoofdstuk uitgebreid terug. Voor nu is vooral van belang dát hij wordt uitgeworpen.

Dat principe vinden we ook in Mattheüs 24. Daar vergelijkt de Heer de tijd van Zijn komst met de dagen van Noach. De mensen in de dagen van Noach gingen gewoon door met hun dagelijkse leven, totdat de vloed kwam en hen allen wegnam (Matth. 24:37-39). Vervolgens zegt Jezus:

> *Mattheüs 24 (naar ISA)*
> [40] Dan zullen er twee in het veld zijn, één wordt meegenomen en één wordt gelaten;
> [41] twee vrouwen zijn aan het malen in de molen, één wordt meegenomen en één wordt gelaten.

Vaak worden deze verzen betrokken op de wegrukking van de ecclesia. Maar de context laat precies het tegenovergestelde zien. Zoals in de dagen van Noach de ongelovigen door de vloed werden weggenomen, zo wordt ook hier degene die wordt meegenomen verwijderd. Degene die wordt gelaten, blijft achter om het Koninkrijk binnen te gaan.

Dat is precies wat we in de gelijkenis van de koninklijke bruiloft zien. De man zonder bruiloftskleed wordt *weggenomen*. De anderen worden gelaten en blijven in de bruiloftszaal.

het onkruid verwijderd
Deze gedachte kwamen we eerder al tegen in de gelijkenissen van Mattheüs 13. In de gelijkenis van het onkruid groeien de tarwe en het onkruid samen op tot de oogst. Wanneer Jezus de gelijkenis uitlegt, zegt Hij:

> *Mattheüs 13 (naar ISA)*
> [40] Zoals dan het onkruid wordt bijeengeraapt en met vuur wordt verbrand, zo zal het zijn in de voleinding van de aeon.
> [41] De Zoon van de mens zal Zijn boodschappers sturen en zij zullen uit Zijn Koninkrijk alle valstrikken bijeenrapen en hen die de wetteloosheid doen.

Het Koninkrijk vangt aan en degenen die daar geen deel aan hebben, worden eruit verwijderd. Het is dus niet de tarwe die wordt weggenomen, maar het onkruid.

het slechte eruit
Hetzelfde zagen we in de gelijkenis van het sleepnet:

> *Mattheüs 13 (naar ISA)*
> [47] Opnieuw, het Koninkrijk van de hemelen is gelijk aan een sleepnet dat in de zee werd geworpen en uit elke soort verzamelde.
> [48] Toen het vol was, trokken zij het op het strand, en zij gingen zitten en verzamelden de goede in vaten, maar de slechte wierpen zij eruit.

[49] Zo zal het zijn in de voleinding van de aeon. De boodschappers zullen uitgaan en de boosaardigen uit het midden van de rechtvaardigen afzonderen.

Ook daar worden eerst allen verzameld en vindt vervolgens de scheiding plaats. Niet de rechtvaardigen worden verwijderd, maar de boosaardigen worden uit hun midden afgezonderd.

We vinden dus steeds hetzelfde patroon. In de gelijkenis van het onkruid wordt het onkruid verwijderd. In de gelijkenis van het sleepnet wordt het slechte eruit geworpen. In Mattheüs 24 wordt de één weggenomen en de ander gelaten. En in de gelijkenis van de koninklijke bruiloft wordt de man zonder bruiloftskleed uit de zaal geworpen.

Het zijn verschillende beelden van dezelfde gebeurtenis: bij de aanvang van het Koninkrijk worden de ongelovigen verwijderd, terwijl degenen die het Koninkrijk binnengaan op aarde worden gelaten. In deze gelijkenis wordt dat uitgebeeld door de man die geen bruiloftskleed draagt.

Maar waar wordt hij dan heen gebracht? Jezus zegt dat hij wordt uitgeworpen in "de buitenste duisternis". En daar zal "het huilen en het knarsen van de tanden" zijn. Deze woorden worden vaak uitgelegd als een beschrijving van pijniging in de hel. Maar dat is niet wat deze beelden betekenen.

Daarover gaat het volgende en laatste hoofdstuk over deze gelijkenis.

14. de gelijkenis van de koninklijke bruiloft (5): velen geroepen, weinigen uitverkoren

In het vorige hoofdstuk zagen we dat de man zonder bruiloftskleed uit de bruiloftszaal wordt verwijderd. We vergeleken dit met andere gelijkenissen waarin wordt gesproken over de aanvang van het Koninkrijk.

Bij de voleinding van de aeon vindt er een scheiding plaats. Niet de gelovigen worden van de aarde weggenomen, maar de ongelovigen worden verwijderd. Over de plaats waar de man vervolgens terechtkomt, zegt Jezus:

Mattheüs 22 (naar ISA)
[13] Toen zei de koning tegen de dienaren: Bind hem aan handen en voeten en werp hem uit in de buitenste duisternis; daar zal het huilen zijn en het knarsen van de tanden.

de buitenste duisternis
De uitdrukking "de buitenste duisternis" wordt vaak uitgelegd als een aanduiding van de hel. Maar dat is niet wat het beeld in de gelijkenis zegt. De man bevindt zich in een verlichte bruiloftszaal en wordt vervolgens naar *buiten* geworpen. Buiten de feestzaal is het donker. Vandaar: "de buitenste duisternis".

Het gaat dus om een tegenstelling. Binnen vindt het bruiloftsfeest plaats en deelt men in de vreugde en heerlijkheid van het Koninkrijk. Wie naar buiten wordt geworpen, heeft daar geen deel aan. Dezelfde uitdrukking vinden we eerder in Mattheüs:

Mattheüs 8 (naar ISA)
[11] Maar Ik zeg tot jullie dat velen van oost en west zullen arriveren en aan tafel zullen liggen met Abraham en Izak en Jakob in het Koninkrijk van de hemelen.
[12] Maar de zonen van het Koninkrijk zullen uitgeworpen worden in de buitenste duisternis. Daar zal het huilen zijn en het knarsen van de tanden.

De overeenkomst met onze gelijkenis is opvallend. Ook hier wordt gesproken over *aan tafel liggen* in het Koninkrijk en over anderen die naar buiten worden geworpen. De "buitenste duisternis" staat tegenover het aanliggen met Abraham, Izak en Jakob in het Koninkrijk. Het gaat niet over eindeloze pijniging in een hel, maar over buitengesloten worden van het Koninkrijk.

het knarsen van de tanden
Maar wat betekent dan "het huilen en het knarsen van de tanden"? Vaak wordt hierin een beschrijving van hevige pijn gelezen. De Schrift gebruikt het knarsen van tanden echter op een andere manier.

Een duidelijk voorbeeld vinden we bij Stefanus. Wanneer hij de leiders van Israël confronteert met hun ongeloof, lezen we:

Handelingen 7 (naar ISA)
54 Toen zij deze dingen hoorden, sneed het door hun hart,
en zij knarsten de tanden tegen hem.

Zij knarsten hun tanden niet omdat zij pijn leden, maar omdat zij woedend waren op Stefanus. Direct daarna stenigen zij hem. Tandengeknars is hier een uiting van woede en vijandschap. Hetzelfde beeld vinden we in Job:

Job 16 (naar ISA)
9 Zijn toorn verscheurt mij en Hij koestert vijandschap tegen mij,
Hij knarst tegen mij met Zijn tanden.

En ook in Klaagliederen wordt over de vijanden van Jeruzalem gezegd:

Klaagliederen 2 (naar ISA)
16 Al jouw vijanden sperren hun mond tegen jou open,
zij sissen en knarsen met hun tanden.

Ook daar gaat het niet over pijn, maar over vijandschap en woede. Dat helpt ons om de woorden van Jezus te verstaan. Degenen die buiten het Koninkrijk worden geplaatst, zien wat zij mislopen. Het huilen spreekt van verdriet en het tandengeknars van de woede en frustratie die daarmee gepaard gaan.

de goddeloze ziet het
Een bijzondere overeenkomst vinden we in Psalm 112. Deze Psalm beschrijft de zegen en heerlijkheid van de rechtvaardige en eindigt vervolgens met de reactie van de goddeloze:

Psalm 112 (naar ISA)
10 De goddeloze zal het zien en toornig worden,
hij zal met zijn tanden knarsen en wegsmelten;
het verlangen van de goddelozen zal vergaan.

De goddeloze *ziet* de zegen van de rechtvaardige en wordt toornig. Vervolgens knarst hij met zijn tanden. Dat komt dicht in de buurt van het beeld dat Jezus gebruikt. De één deelt in de zegen en heerlijkheid van het Koninkrijk, terwijl de ander daarbuiten staat.

Het tandengeknars is dan ook geen beschrijving van de pijn van een eeuwige marteling. Het is de reactie van degenen die buiten het Koninkrijk worden geplaatst en de heerlijkheid daarvan aan zich voorbij zien gaan.

velen geroepen
Daarmee komen we bij de laatste woorden van de gelijkenis:

> *Mattheüs 22 (naar ISA)*
> [14] Want velen zijn geroepenen, maar weinigen uitverkorenen.

Dit vers wordt vaak los van de gelijkenis geciteerd. Dan wordt het bijvoorbeeld zo uitgelegd dat God wel velen roept, maar uiteindelijk slechts weinigen uitkiest of redt. Maar het woord waarmee vers 14 begint, laat al zien dat we deze uitspraak niet los mogen lezen: *want*.

Vers 14 geeft de conclusie van wat Jezus zojuist heeft verteld. Om die conclusie te begrijpen, moeten we daarom terug naar het begin. Daar stuurde de koning zijn slaven:

> "... .om degenen die geroepen waren tot de bruiloft te roepen" (:3).

De geroepenen waren degenen die al tot de bruiloft waren genodigd: Israël. Maar zij wilden niet komen. Later zegt de koning daarom:

> "De bruiloft is wel gereed, maar de genodigden waren het niet waard" (:8).

Vervolgens worden de slaven naar de kruispunten van de wegen gestuurd. Zij moeten niet langer uitsluitend de oorspronkelijk genodigden roepen, maar:

> "...zoveel als jullie maar vinden" (:9).

De roep krijgt een veel groter bereik.

de zaal was vol
En wat is daarvan het resultaat?

> "En de bruiloftszaal werd gevuld met hen die aan tafel aanlagen" (:10).

Dat gegeven is belangrijk voor de uitleg van vers 14. Als "weinigen uitverkorenen" zou betekenen dat van de velen die geroepen worden uiteindelijk maar een klein aantal daadwerkelijk aan de bruiloft deelneemt, zou dat moeilijk te rijmen zijn met wat Jezus zojuist heeft gezegd. De zaal was niet vrijwel leeg. De zaal werd juist *gevuld*.

Er waren dus velen geroepen en velen hadden aan de oproep gehoor gegeven. Het feest ging door en de zaal was vol. Wie zijn dan de "weinigen uitverkorenen"?

de uitverkorenen
Ook het begrip *uitverkoren* moeten we vanuit de context verstaan. Israël was Gods uitverkoren volk. Mozes zegt:

> *Deuteronomium 7 (naar ISA)*
> [6] Want een heilig volk ben jij voor JAHWEH, jouw God. JAHWEH, jouw God, heeft jou uitgekozen om voor Hem tot een volk als speciaal bezit te zijn, uit alle volken die op de oppervlakte van de aardbodem zijn.

Israël was uit alle volken uitgekozen en ontving daarmee een bijzondere positie. Aan hen waren de verbonden en de beloften gegeven. Zij waren de oorspronkelijke geroepenen tot de bruiloft.

Maar juist zij wilden niet komen.

Wanneer de bruiloft uiteindelijk plaatsvindt, is de zaal daarom gevuld met velen die later werden geroepen. Onder die velen bevinden zich slechts *weinigen* uit het volk dat oorspronkelijk was uitverkoren. Zo moeten de woorden waarmee Jezus de gelijkenis afsluit worden verstaan:
"Want velen zijn geroepenen, maar weinigen uitverkorenen."

een omkering
Daarmee sluit deze gelijkenis aan op de gelijkenissen die eraan voorafgingen. Steeds zagen we dezelfde opmerkelijke omkering.

Bij de arbeiders in de wijngaard werden laatsten eersten. Bij de twee zonen gingen tollenaars en hoeren de godsdienstige leiders voor in het Koninkrijk van God. Bij de boze wijngaardeniers werd het Koninkrijk van de oorspronkelijke beheerders weggenomen en aan een andere natie gegeven. En in deze gelijkenis willen de oorspronkelijke geroepenen niet komen, waarna de oproep naar de wegen uitgaat en de bruiloftszaal alsnog wordt gevuld.

Israël was geroepen en uitverkoren. Maar uit het volk dat die bevoorrechte positie had ontvangen, waren er maar weinigen die geloofden in de Messias toen Hij kwam. Anderen, die oorspronkelijk niet tot de genodigden behoorden, zullen de zaal vullen.

Gods voornemen wordt door het ongeloof van de oorspronkelijke geroepenen niet verhinderd. De bruiloft gaat door en de zaal wordt gevuld.